

BİBLİYOGRAFYA :

Evlıya Çelebi, *Seyahatnâme*, III, 379; *Sicill-i Osmânî*, II, 251; Hüseyin Râci Efendi, *Târihçe-i Vak'a-i Zağra*, İstanbul 1326; a.e.: *Zağra Müftüsü'nün Hâtıraları* (haz. Ertuğrul Düzdağ), İstanbul, ts.; Osman Nuri Peremeci, *Tuna Boyu Tarihi*, İstanbul 1942, s. 136; F. Babinger, *Beiträge zur Frühgeschichte der Türkenherrschaft in Rumelien*, München - Wien 1944, s. 49-50; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimârî Eserleri IV*, 137-138, rs. 181-184; Muhammed Topçiyef, *el-Mesâcid ve'l-müslimûn fi Bulğaryâ* (trc. Abdullâh es-Süfî), Sofya, ts. (Bulgaristan başmüftüsü tarafından hazırlanan bu çalışmada caminin iskeleti iki fotoğrafı yayımlanmış olup bu resimlerden caminin tamir edildiği anlaşılmaktadır); M. Kiel, "Some Early Ottoman Monuments in Bulgarian Thrace", *TTK Belleten*, XXXVIII/152 (1974), s. 636-644, rs. 1-8.

SEMAYİ EYİCE

HAMZA BEY CAMİİ

Makedonya'nın Manastır şehrinde
XV-XVI. yüzyıllarda
yapıldığı tahmin edilen cami.

Caminin hangi tarihte yapıldığı bilinmediği gibi bânisi Hamza Bey'in kimliği de aydınlatılamamıştır. Manastır'daki camilere dair bir makale yayımlayan Kroum Tomovski bu eseri XVIII. yüzyıla ait olarak göstermekte, Ekrem Hakkı Ayverdi ise bu görüşe karşı çıkmaktadır. Gerçekten Hamza Bey Camii'nin mimarisi ve duvar tekniği Osmanlı dönemi Türk sanatının klasik çağına işaret etmektedir. Ayverdi'nin buradaki incelemeleri sırasında oldukça harap durumda gördüğü cami kapalı idi ve pencereleri taşlarla örülmüştü. Şehir henüz Osmanlı hâkimiyetinde iken *Manastır Vilâyetinin Târihçesi* adlı bir monografi neşreden Mehmed Tefik Bey'in eserinde adları geçen camiler arasında Hamza Bey Camii'ne rastlanmaz. Ayverdi'nin görüp fotoğrafını ve planını yayımladığı cami herhalde başka bir adla tanınmaktadır.

Hamza Bey Camii'nin etrafını moloz taşlardan örülmüş bir avlu duvarı çevirir. Yarım yuvarlak kemerli kapısının biçiminden ve üstündeki 1273 (1856-57) tarihli kitâbeden anlaşıldığına göre bu duvar ve girişi XIX. yüzyıl ortalarında şimdiki şekliyle yapılmıştır. Caminin esas son cemaat yeri bilinmeyen bir tarihte yıkıldığından yerine basit bir giriş mekânı uyduurulmuştur.

Caminin ana binası taş ve tuğladan karma teknikte inşa edilmiştir. Dört sıra tuğladan oluşan hatılların aralarında muntazam yontulmuş tek sıra halinde taşlar vardır. Bu duvar tekniğinde dikkate de-

ğer bir husus da taşların aralarında diki- ne konulmuş iki tuğlanın yer almasıdır. Böylece her taş dört tarafından tuğlalarla çerçevelenmiş gibidir. Bu tekniğe Anadolu'da ve Rumeli'de bilhassa XV. yüzyıl mimari eserlerinde çok sık rastlandığı göz önünde tutulursa Hamza Bey Camii'nin yapım tarihinin XVIII. yüzyıla kadar getirilemeyeceği anlaşılır.

Dikdörtgen planlı caminin mihrabı, kitleden taşan dikdörtgen biçimde bir çıkıntının içine yerleştirilmiştir. Kurşun örtülü kubbe sekizgen şeklindeki sağır bir kasağa oturur. Mihrap çıkıntısında üstte bir çift pencere olmasına karşılık yan cephelerde alt seviyede çıkıntıda bir, harimde ikişer pencere açılmıştır. Başka camilerde rastlanmayan bir özellik de bu pencerelerin kemerlerinde kendini gösterir. Burada normal olarak kullanılan sivri tahfif kemerlerinin yerine üç kademe halinde yukarı doğru sivrilen az derin nişler yapılmıştır. Âdeta mihrabı andıran bu kapı üstlükleri, Türk sanatında bazan hamamların içlerindeki ara geçitlerde görülmekle beraber cami mimarisi için yabancısıdır.

Hamza Bey Camii'nin on iki cephele gövdeye sahip kesme taştan bir minaresi vardır. Orijinal görünümü bozulmadan günümüze kadar gelebilen bu minarenin şerefe çıkmaları mukarnaslarla sağlanmıştır.

Makedonya Cumhuriyeti İslâm Birliği'nin teşebbüsüyle 1995 yılında caminin restorasyon projeleri hazırlanarak tamirine başlanmış, ancak iki yıl süren çalışmaların tamamlanmasından sonra imkânsızlıklar sebebiyle restorasyona ara verilmiştir. Cami halen ibadete açık değildir.

BİBLİYOGRAFYA :

Mehmed Tefik Bey, *Manastır Vilâyetinin Târihçesi*, Manastır 1327, s. 39-45; Kroum Tomovski, "Dzamiî u Bitola", *Zbornik (Annuaire) de la Faculté Technique de l'Université de Skopje*, Skopje 1956-57, s. 29-60; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimârî Eserleri II-III*, s. 97, nr. 4903, rs. 1065, 1066.

SEMAYİ EYİCE

HAMZA BEY CAMİİ

Rodos adasında
inşa tarihi bilinmeyen
bir cami.

Adanın merkezi olan Rodos şehrinde kalenin içinde bulunmaktadır. Üstünde kitâbesi olmadığından yapım tarihi ve kurucusuna dair bilgi edinilememiştir. Her

ne kadar Zeki Çelikkol, inşasının pek eski olmadığı şeklinde bir rivayetten söz ederse de mimarisi bunu doğrulamaz. Hamza Bey Camii XVI-XVII. yüzyılların mimari ve teknik özelliklerine sahip görünmektedir.

Hamza Bey Camii klasik kare planlı harime sahip küçük bir yapıdır. Son cemaat yeri üstü saç kaplı, öne meyilli basit bir sundurmadan ibarettir. Ancak bu kısmın minare tarafındaki yan cephesinin muntazam kesme taştan bir duvar halinde olması, evvelce mimari karakteri olan bir son cemaat yerine sahip bulunduğuna işaret eder. Fakat Rodos'ta İtalyan hâkimiyeti yıllarında da ince direklerle dayanmış saç kaplı özensiz sundurmanın varlığı H. Balducci'nin kitabındaki röloveden anlaşılmaktadır. Harimin kare kitlesiyle kubbenin üzeri alaturka kiremitlerle kaplıdır. Yan cephelerde altta ikişer, üstte tek olmak üzere üçer pencere, giriş cephesinde iki, kible cephesinde ise üstte tek pencere içeriği aydınlatır. Kubbe yaklaşık 7 m. çapında olup sekizgen biçimli sağır bir kasağa oturur. Kubbenin basıncı beden duvarları içindeki dört sivri kemer tarafından taşınmıştır. Balducci, çizdiği kesitte belirtmemekle beraber harimde kare mekândan kubbeye geçişi sağlayan kemerlerin altta üçgenler, üstte arı petekleri ve istalaktitlerle süslenmiş olduğunu yazmıştır. Caminin ahşap bir minberiyle mukarnaslı bir mihrabı vardır.

Girişi dıştan olan minarenin gövde ve şerefesi geç bir döneme işaret etmekte-

Hamza Bey Camii - Rodos

